

cijaldemokratske i druge frakcije toga pokreta, uspoređujući njihove razlike i njihove ideološke sukobe na tim prostorima. Ti vrijedni i relativno brojni izvori daju samo informacije koje, kako pripominje i sam autor rada, pružaju hladnu i potpuno neideološku sliku socijalizma i anarhizma u Istri i Trstu. Bitno je u tim izvorima razlučiti dvije glavne skupine u radničkom pokretu: onu socijaldemokratsku koja je svoje ciljeve nastojala riješiti mirnim putem i onu anarhističku, s Bakunjinom kao začetnikom, koja u realizaciji nije prezala od upotrebe sile.

Jakša Primorac u članku *Etnološka građa iz Istre, Kvarnerskoga primorja i Gorskoga kotara u arhivu Odbora za narodni život i običaje HAZU (147.-158.)*, sustavno donosi pregled razvoja Odbora od njegova osnutka 1888. do danas, posebno se osvrćući na njegov rad tijekom prve polovine 20. st. za vrijeme Antuna Radića i Dragutina Boranića. Kao dodatak radu donosi i cjeloviti popis rukopisnoga gradiva koje je omogućilo uspješan rad Odbora.

Što je to feudalno društvo? Mirna Velčić-Canivez i Dominique Iogna-Prat o zbirci tekstova Georgesa Dubyja (159.-179.), naslov je članka Tihomire Mršić. U radu se prikazuju uvodni tekstovi novog izdanja izabranih Dubyjevih radova objavljenih pod naslovom "Što je to feudalno društvo?" (Pariz: Flammarion, 2002.), a koje su napisale Mirna Velčić-Canivez (*Povijest i intertekstualnost*) i Dominique Iogna-Prat (*Atelje povjesničara*). Velčić-Canivez uvodi nas u duboku Dubyjevu refleksiju o povijesnoj metodi i poslu povjesničara u kojoj se "autobiografski iskazi dekontekstualiziraju, preusmjeravaju, kako bi odgovorili potrebama nove sadašnjosti ... Dubyja ne zanima rasvjetljavanje povijesti 'kakva je jednom bila', već ga zanima spoznaja na osnovi tragova i pokazatelja, doživljena osobnim senzibilitetom, spoznaja koja izražava povratak sebi i, posljedično tomu, vodi upotrebi autobiografskoga ja". Iogna-Prat se, zahvaljujući ponovnom izdanju tekstova Georgesa Dubyja i njegova prvog istraživačkog opusa vidljiva u djelu *Društvo XI. i XII. stoljeća u makonskom kraju*, zatim u velikoj sintezi *Ruralno gospodarstvo i život sela na srednjovjekovnom Zapadu*, a potom i u člancima skupljenim u djelima *Ljudi i strukture* i *Muževni srednji vijek*, osvrće kao povjesničar na rad toga znamenitoga povjesničara. Tako među ostalim ulazimo u Dubyjev svijet istraživanja i njegovih drukčijih pogleda na vlastelinstvo i feudalizam, hijerarhiju samog feudalizma i odnose plemstva i viteštva u prvim stoljećima II. tisućljeća.

U kategoriji prikaza i osvrtu prikazano je nekoliko knjiga i svezaka stručnih časopisa (181.-188.).

Milan Radošević

Međunarodni znanstveni skup *Istra med vzhodom in zahodom, ob 1200-letnici Rižanskega zbora. Istra između istoka i zapada, u povodu 1200. obljetnice Rižanskog sabora*, Koper, 4.-5. XI. 2004.

Povodom 1200. obljetnice Rižanskog sabora (dalje: RS) u Kopru se 4. i 5. studenog 2004. održao međunarodni znanstveni skup koji je okupio sedamnaest vodećih stručnjaka u izučavanju istarskoga ranoga srednjega vijeka. Povjesničari iz Italije, Austrije, Hrvatske i Slovenije okupili su se kako bi se obilježilo tu jubilarnu obljetnicu, te da bi svojim prinosima rasvijetlili sporna pitanja vezana za temu skupa. Susret je organizirao Centar za znanstve-

na istraživanja u Kopru, uz pomoć koparskog Sveučilišta i povijesnog društva za Južno-primorsku regiju. Simpozij je održan u Kongresnoj dvorani Pokrajinskog muzeja u Kopru, a prigodnim ga je govorom otvorila rektorica Primorskog sveučilišta u Kopru dr. Lucija Štok. Nakon nje su se sudionicima obratili i ostali organizatori skupa, dr. Darko Darovec, ravnatelj Znanstveno-istraživačkog centra u Kopru, dr. Vesna Mikolič, dekanica Fakulteta za humanističke znanosti u Kopru, te Salvator Žitko, predsjednik Povijesnog društva za Južno Primorje.

Prijepodnevu radionicu započeo je Peter Štih, profesor sa Sveučilišta u Ljubljani, izlaganjem na temu *Istra na začetku frankovske oblasti in v kontekstu razmer na širšem prostoru med severnim Jadranom in srednjo Donavo*. U tom je referatu pružen pregled zbivanja za najveće franačke ekspanzije u doba vladavine Karla Velikog. Referat je zaključen tezom da su uz Istru, i Furlaniju i Bavarska bile polazišnim točkama za daljnja franačka osvajanja na prostoru srednje Europe.

Sa Sveučilišta u Trentu predstavio se Giuseppe Albertoni radom: *Il lege, conflitto e comunità nell'età di Carlo Magno: Alcuni casi a confronto – Pravo, konflikt in skupnost v času Karla Velikega: primerjalne ponazoritve*. Taj je mladi talijanski povjesničar svojim izlaganjem pokušao razriješiti dilemu je li Karlo Veliki u potpunosti provodio franačke zakone u svim osvojenim područjima ili je to činio samo u mjestima gdje nisu postojale jake političke snage spremne na otpor. To je izlaganje važan prinos proučavanju Rižanskog sabora, jer je autoru uspjele komparativnom analizom usporediti nekoliko sličnih dokumenata navedenog razdoblja s prostora sjeverne Italije, a koji se u nekim činjenicama podudaraju s procesom vođenim na RS.

Reinhardt Härtel sa Sveučilišta Karl-Franzens u Grazu obradio je temu *Procedura orale e documentazione scritta nel Placito di Risano ed in altri documenti giudiziari fra Danubio e Mare Adriatico – Ustna praksa in pisna dokumentacija v Rižanskem zboru in drugih sodnih listinah v prostoru med Donavo in jadranskim morjem*. Također je usporedio nekoliko ranosrednjovjekovnih dokumenata s kraja 8. i početka 9. stoljeća te je komentirao važnost RS-a s obzirom na te isprave, ali i naglasio njihov utjecaj na širi zemljopisni prostor naveden u naslovu rada.

Sa sveučilišta u Celovcu predstavio se Herald Krahwinkler radom *Patriarch Fortunatus von Grado und das Placitum von Riziano – Gradeški patrijarh Fortunat in Rižanski zbor*. Oslanjajući se na zbirku dokumenata *Codex Trevisaneus*, datiranu približno 1500. godinom, a kojoj je bio cilj opisati djelovanje gradeških patrijarha u prošlosti, autor je pokušao prikazati stvarnu patrijarhovu ulogu na Saboru, odnosno koliki je on uistinu utjecaj imao na zbivanja u svojoj patrijaršiji, čijoj je jurisdikciji Istra, navodno, pripadala u to doba.

Jedan je od vodećih hrvatskih povjesničara, Lujo Margetić, otkazao je nažalost sudjelovanje na simpoziju zbog bolesti. No, poslao je svoj referat organizatorima skupa, koji je Salvator Žitko ukratko iznio. Radom *Politički i pravni aspekti Rižanskog sabora* potvrdio je svoju prijašnju tezu, kako je 804. proveden tipičan postupak *per inquisitionem* franačkog prava. Zaključio je potom da je čitav postupak proveden na RS-u bio političkog karaktera, kojim je Karlo Veliki želio poboljšati društveni, ekonomski i pravni položaj stanovnika istarskoga poluotoka.

Asistent Filozofskog fakulteta u Puli Maurizio Levak je izlaganjem *Primates populi provincie Istrie, na Rižanskom saboru* naglasio da je Sabor održan na zahtjev "prvaka naroda pokra-

jine Istre", koji su nastupili u dvojakoj ulozi: kao posjednici, tj. pojedinci, pripadnici sloja komu su oduzeta neka prava, među kojima i politička vlast kao najvažnija stavka, ali i kao predstavnici općina, žaleći se upravo na prava oduzeta višoj jedinici – općini. Da bi pojačali optužbe, teretili su vlastodršca i za jurisdikciju nad crkvenim zemljama, premda se predstavnici klera nisu sami na to požalili. Autor donosi i usporedbe položaja istarskih posjednika koji su izgubili gotovo sve privilegije dolaskom franačke vlasti, s onima na području bivšega Ravenskog egzarhata, gdje je politički narod uspio i pod franačkom vlašću zadržati visok položaj u društvu kao i mnogobrojne povlastice.

Poslijepodnevnu radionicu je započela Darja Mihelič referatom *Gospodarstvo Istre v luči Rižanskega zbora*. Svojim je radom autorica pokazala vrlo veliku fluktuaciju ljudi u Istri kasne antike i ranoga srednjeg vijeka. Dokazuje kontinuitet u proizvodnji vina, uzgoju žitarica, bavljenju ribarstvom i stočarstvom i nakon rušenja Zapadnoga Rimskog Carstva, što ponajbolje svjedoči i RS. Zanimljiv je i podatak da se u tom dokumentu prvi put spominje ribarenje mrežama na istočnoj obali Jadrana.

Andrej Pleterski se predstavio uratkom *De sclavis autem unde dictis: Slovani in Vlaha na 'nikogaršnjem' ozemlju istrskega zaledja*. Istakao je da Istru u ranomu srednjem vijeku ne čine samo primorska mjesta već i bogato zaleđe koje vrvi arheološkim nalazištima, što svjedoči o velikoj fluktuaciji stanovništva u unutrašnjosti Istre. Smatra kako se stapanje Vlaha, koji su se povukli na uzvisine, i Slavena koji su zaposjeli doline, nije dogodilo prije 8. stoljeća. U razdoblju koje je slijedilo došlo je do procesa jezične i kulturne asimilacije vlašskog stanovništva.

Već spomenuti Salvator Žitko iz Pokrajinskog muzeja u Kopru predstavio se radom *Objave in interpretacije listine Rižanskega zbora v domačem in tujem zgodovinopisju*. U tom je preglednom članku autor iznio podrijetlo dokumenta RS-a, najvažnije prijepise te prijevode na slovenski i hrvatski jezik, kao i interpretacije slovenskih i hrvatskih stručnjaka. U izlaganju se istaknula uloga Pietra Kandlera, koji je taj dokument objavio u djelu *Codice diplomatico istriano s opsežnim komentarom*.

Andrej Novak referatom *Začetki bizantinske oblasti v Istri* pokušava otkriti koje su godine Bizantinci uistinu preuzeli vlast u Istri, oslanjajući se na vrela srednjovjekovnih pisaca, u prvom redu Kasiodora i Prokopija. Je li Istra osvojena 539. ili je to bilo 544. godine kad je Belizar prošao s vojskom preko poluotoka, pitanje je oko kojeg se još uvijek vodi znanstvena polemika, koju su započeli Stjepan Antoljak i Ivo Goldstein, pa autor s pravom postavlja nova pitanja i nudi nova rješenja.

Marina Vicelja Matijašić sa Sveučilišta u Rijeci obradila je temu: *Bizantska Istra i Bizant u Istri*. U radu se polemizira o promjenama koje su nastupile na istarskom poluotoku nakon 540. godine, uspostavom bizantske vlasti. Središnje je pitanje kako je nova vlast utjecala na razvoj umjetnosti i na koji način dolazi do stapanja istočnoga sa zapadnim kulturnim krugom u procesu koji je trajao od 6. do 8. stoljeća.

Drugog dana znanstvenog skupa prijepodnevnu radionicu je otvorio Miljenko Jurković radom *Istra u karolinško doba*. Ističe kako je posljednjih desetljeća 8. stoljeća u Istri snažna graditeljska i klesarska djelatnost. Autor nadalje nastoji pružiti noviju sintezu karolinškoga razdoblja u Istri, temeljenu na već poznatim povijesnim izvorima, ali na otkrićima vrlo recentnih arheoloških istraživanja.

Arheolog i povjesničar umjetnosti iz Zavičajnog muzeja Poreštine Marino Baldini iznio referat: *Parentium – teritorij i urbanitet za vrijeme biskupa Lea*. Autor upozorava da je Poreč jedan od antičkih gradova čija se jezgra vrlo dobro očuvala do današnjih dana, pa je poradi toga zanimljivo pratiti kasnoantičke promjene i novitete vezane za razdoblje kraja 8. i početka 9. stoljeća na građevinama unutar gradskih zidina. Zaključuje kako je u to doba Poreč uz Pulu najvažniji istarski grad te da je mnoge konstrukcije moguće datirati vladavinom biskupa Lea.

Nataša Golob sa Sveučilišta u Ljubljani u radu *Slonokošćeni skrinjici iz Pirana in Kopra (X. stoletje)*, nastoji objasniti podrijetlo crkvenih relikvija pronađenih u crkvama sv. Nazarija u Kopru i sv. Jurija u Piranu.

Izlaganjem *Koper v VIII. in IX. stoletju: Prispevek arheologije k poznavanju materialne kulture istrskih obalnih mest v zgodnjem srednjem veku* predstavio se Radovan Cunja iz Pokrajinskog muzeja u Kopru. U radu otkriva procese vezane za razdoblje oko Rižanskog sabora u svjetlu arheoloških istraživanja. Stoga pruža i pregled lokacija s ostacima srednjovjekovnih naselja te zaključuje kako je lokacija Kapucinski vrt jedina u većem opsegu istražena i sustavno arheološki analizirana.

Matej Župančič, također iz Pokrajinskog muzeja u Kopru, u referatu *Koprski teritorij okoli leta 800 in plastika s pleteninasto ornamentiko*, nastoji omeđiti opseg koparskog teritorija (*territorium Coprense*) na početku 9. stoljeća.

Elica Boltin-Tome, autorica iz Pirana, obradila je temu *Staroslovansko grobišče v Predloki in notranja migracija v slovenskoj Istri*. Predloka je maleno naselje koje leži na Bregu, južno od Črnoga Kala, gdje se nalazi lokalitet poznat po kasnoantičkom i ranosrednjovjekovnom groblju sa 117 pronađenih kostura. Autorica detaljno analizira iskopine, a rezultate uspoređuje s rezultatima drugih lokacija po Istri.

Posljednji izlagač bio je istaknuti hrvatski povjesničar umjetnosti Ivan Matejčić s radom *Novi nalazi u Novigradskoj katedrali*.

Važnost ovog skupa ogleda se u njegovu interdisciplinarnom i međunarodnom karakteru. Austrijski, talijanski, slovenski i hrvatski stručnjaci zajedničkim naporom pokušali riješiti dio spornih pitanja proizišlih iz samog dokumenta, kako bi načinili novi iskorak u otkrivanju te, još uvijek zanimljive, znanstvene teme. Važnost isprave RS-a osobito ističu autori koji su analizirali slične dokumente s područja sjeverne Italije. Iz svega se navedenog može zaključiti kako njezino značenje *de facto* premašuje granice Istre, čemu u prilog ide činjenica da se u Kopru, na obilježavanju ove jubilarne obljetnice, uspjelo okupiti stručnjake iz cijele alpsko-jadranske regije.

Ivan Žagar

Međunarodni znanstveni skup *Istarski povijesni biennale*, Poreč, 19.-21. svibnja 2005.

U Zavičajnom muzeju Poreštine Drugi je povijesni bijenale okupio stručnjake iz Hrvatske, Slovenije i Italije koji su tijekom tri dana raspravljali na temu *“Sacerdotes, iudices, notarii... posrednici među društvenim skupinama”*. Skup su na otvorenju pozdravili Nataša Nefat u ime Ministarstva kulture i Konzervatorskog ureda u Puli, ravnateljica porečkog muzeja Elena Uljančić-Vekić, porečka dogradonačelnica Gordana Restović, predsjednik Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti Neven Budak, pomoćnik pročelnika